

DIJALEKTIZMI U DJELIMA M. LALIĆA

Milorad Ćorac

Lalić upotrebljava dijalektizme najčešće u upravnom, a vrlo rijetko ih upotrebljava u nepravnom i slobodnom nepravnom govoru. Većina njegovih dijalektizama pripadaju isključivo istočnocrnogorskom dijalektu, a ima ih i takvih koji pripadaju samo vasojevičkom govoru, kao dijelu istočnocrnogorskog dijalekta. Njima Lalić slika seoski ambijent Limske doline i kolašinskog kraja, čitav kompleks elemenata koji čine crnogorski i lokalni mentalitet. Tako je nastao onaj kolorit koji izvire iz vasojevičkog ambijenta i koji pulsira u svim njegovim djelima.

Najveći broj svih dijalektizama ima »Zlo proljeće«, oko 25%, zatim »Svadb-a«, oko 22%, onda »Hajka«, oko 20%, »Lelejska gora«, oko 15%, a najmanje »Raskid«, oko 12% i sve zbirke pripovijedaka, oko 6%. Ovi nam podaci govore o tome da se Lalić u prvom i posljednjem periodu svoga proznog stvaralaštva najmanje služio dijalektizmima kao evokativnim izražajnim sredstvima za stvaranje ambijentalnih slika, a najviše u drugoj fazi svog rada na prozi, tj. onda kad je pisao svoje prve romane. Pri pisanju slijedećih romana dijalektizmi ustupaju mjesto drugim evokativnim izražajnim sredstvima. Od oko pet stotina pedeset dijalektizama upotrijebljenih u svim djelima, samo su šezdeset dva upotrijebljena jednom, što iznosi oko 10%, a svi ostali su ponovljeni. Kad se imaju u vidu činjenice da je pisac tematski stalno vezan za istu sredinu, za ličnosti te sredine, pa čak i da iste ličnosti nastupaju u svim romanima, ili bar u trima romanima uzastopno, ni ponovljeni ni jednom upotrijebljeni dijalektizmi ne predstavljaju ni opterećenje teksta ni banalizaciju proznog izraza.

Lalićevi junaci su većinom seljaci. Među njima ima umnih, poštenih i hrabrih, ali ih ima i grabljivih i prepredenih špijuna i krvoločnih i primitivnih figura. Čak i Lalićevi intelektualci, koji su bili napustili selo, padaju pod utjecaje seoske stihije u kojoj je zemlja jedino sredstvo održanja života: oficiri i drugi intelektualci, moralno snažni ili posrnuli likovi, vezani su dijalekatskom leksikom za seoski život.

Ponosni i plemeniti Čemerkić uliva poštovanje prema junaštvu, moralnoj snazi i odlučnosti, otvoreno i hrabro ponižava okupatorske slugе potcjenjivanjem zatvorskih okova i isticanjem svoje snage: »Birajte za mene najteži, a ja ću ga *rasprcati* prije nego on mene udesi« (Svadba, 42). Tadijina snažna i vizionarska priroda, hranjena etičkom i viteškom tradicijom čojstva i junaštva i oličena u liku vidovitog i krepkog patnika, čitava se ispoljava sočnim seljačkim jezikom. Riječ *rasprcati* znači izlomiti i izražava gorštačku snagu crnogorskog čovjeka i njegov neukrotiv moral. Životno iskustvo i bistra Čemerkićeva priroda otkrivaju tešku i bolnu istinu o namjeri Nijemaca da zatvorenike upotrijebe za radove poslije internacije u logore, što on shvata kao potpunu propast: »Treba njima radna snaga kojoj ni hljeba davati ne moraju i sve će nas zato *sugurnisati* u logore i na radove« (Svadba, 235). Riječju *sugurnisati* izražava se potpuna propast koja po Čemerkićevim riječima treba da nastupi internacijom. Riječ znači baciti u propast, a upotrebljavaju je uglavnom seljaci kao predstavnici vasojevičkog govora. Ona kazuje veoma bolno predviđanje propasti zatvorenika kao interniraca u nacističkom logoru.

Gradeći lik uporne i plemenite majke i domaćice, koja se žrtvuje i pati radi podizanja Lada Tajovića, pisac nam Ladovom vokacijom dječčastva i njegovog školovanja izlaže njen mukotrpan život, i samog Lada kao intelektualca dijalektizmom veže za selo i za uspomenu na Džanu: »Znao sam tada – veze *ošvice* za plaću . . . jer su voljeli da umrle žene obuku u vezenu košulju s *ošvicama*« (Zlo proljeće, 197). Riječ *ošvice* označava vez na ovratniku i na rubovima poprsja ženske košulje koji je predstavljao svojevrsni ukras i imovno stanje svoga vlasnika. Ovaj ukras nosile su žene iz imućnijih porodica, a rjeđe one iz siromašnih jer je bio vrlo skup. Kao ukras, vez su nosile, a i danas nose, iako rjeđe, crnogorske žene, udate i nešto starije. Vez je rađen zlatnom žicom, te je bio skup i teško pristupačan siromašnim ženama. Dijalekatskom riječju *ošvice* evocira se jedan etnološki elemenat i gradi slika nacionalnog kolorita, a istovremeno se naglašava socijalni momenat seoskih slojeva crnogorskog stanovništva. Tom se riječju istovremeno evocira i lokalni kolorit koji se ogleda u toj vrsti domaće radinosti iz vremena kad je ona bila jedina grana proizvodne djelatnosti osim zaostale poljoprivrede.

Dijalektizmima se karakteriziraju i seljaci s mnogim manama. Vidimo ih sujetne, sujevjerne, lukave i primitivne. Dijalektizam osvjetli to sujevjerje, lukavstvo, profiterstvo i primitivizam u kojima su seljaci okoštali: »Onda mi

nije bilo jasno šta *mrtoli*, a sad se sjećam da je te iste riječi mrmljala i po triput ponavljala« (Lelejska gora, 204). Riječ *mrtoli* označava vradžbinsku radnju pri kojoj žena šaputanjem izgovara vradžbinske riječi da bi izliječila bolesnika ili otjerala zle duhove iz neke bolesne osobe. Riječ ima pejorativno i podrugljivo značenje, a evocira zaostalost sela u Limskoj dolini.

Pisac pokazuje vrlo sočan i snažan duh ruganja kad nekom dijalekatskom riječju slika poraz četničke vojske i uspjehe partizana. Riječima jedne od svojih ličnosti on se naslađuje takvim porazom i vrlo slikovito stvara atmosferu u kojoj se nalaze neke njegove ličnosti. Dijalektizam postaje toliko sočniji što pisac svojim junacima omogućava da se izraze i da se sami naslađuju porazom plaćenika i napredovanjem partizanske vojske. Baš zato Mano Radonjić, jedan od kolašinskih zatvorenika, slika mnoštvo poginulih četnika i s nasladom i ruganjem i radovanjem uživa: »neki se *skukvežio* kao zmija, a neki podvio vrat pod krsta« (Svadba, 152). Glagol *skukvežiti* se znači presaviti se, skupiti se, i evocira, prije svega, seljačko porijeklo Radonjića čije je sočno pričanje začinjeno sarkastičnom nijansom značenja toga dijalektizma. Tim se izrazom daje vrlo ekspresivna slika pokošenih ljudi na bojištu, ljudi koji su platili dug vremenu protiv kojega su ratovali, zbog čega su tako ostali na ledini.

Pomoću dijalektizama komične figure Lalićevih djela pretvaraju se u karikature primitivnih licemjera koji grecaju u korovu uslova i vremena. Živi likovi sirovih seljaka u izdajničkoj ulozi, kakvi su Bekić, Šogo, Trobrk, Masnik i čitava kolona reljefnih karikatura, čine prostranu sliku moralnog taloga koji se vidi u njihovoj prljavoj izdaji. Njima se pisac posredno ili neposredno podsmjehne, pogađajući njihov strah i smiješan položaj: »još se nije ni razdanilo, nijesu ni vidjeli s kim se to biju – a već krv, rane, nose čovjeka *čerenbabe*« (Hajka, 166). Riječ *čerenbabe* znači naopako i označava, kao što je to već uobičajeno, za razliku od nošenja živog čovjeka (s glavom okrenutom u pravcu kretanja), nošenje poginulog čovjeka. Ovaj je dijalektizam vrlo ekspresivan, jer sadrži i iskaljenu ljutnju četničkog starješine, ljutnju pomiješanu sa strahom. Ovaj izraz je jetko i nervozno ispoljavanje hladnog i surovog seljaka u ulozi nosioca izdaje.

Da bi životinjski lik i bijednu pojavu Šoga Grofa što reljefnije izradio, pisac mu upućuje Bekićevu majku koja mu dijalekatskim izrazom istakne rugobu i životinjske kvalitete: »Neću da mi se kuća pogani i da mi se tvoja mrtva *čuša* priviđa« (Hajka, 412). Šogova ružna fizionomija i gnjecavi glas, koji su slikani riječju *čuša*, upotpunjuju odvratne i poživotinjene likove primitivnih izdajnika. Ova je riječ upotrijebljena mjesto riječi *njuška*, pa se pomoću nje poredi Šogova glava sa životinjskom *njuškom*. To je metaforičan dijalektizam koji upotrebljavaju seljaci na teritoriji vasojevičkog govora, i to najviše u psovkama, kao vulgarizam. Zato je, kao izraz seljanke, upotrijebljen

u upravnom govoru. Kao mnoge druge seljanke Limske doline, ona živi siro-
vim seljačkim životom, ali je njena priroda suprotstavljena prirodi njenog sina
i prirodi plaćeničke vojske. Tako je ostvarena raznovrsnost ljudskih tipova
kao pojava različitih vremena.

Lalić i partizanske likove predstavlja nesnalazljivim i naivnim u uslovima
ilegalnog života, kad je čovjek mogao pobijediti samo dovitljivošću i sposob-
nošću za obmanjivanje neprijatelja. On to čini upotrebom dijalektizma u
upravnom govoru, tj. riječima nekog partizana. Pri tom dijalektizam postaje
izraz maksimalne nesnalazljivosti kojom se naglašavaju mane pojedinih par-
tizanskih ličnosti: »taj bi bio u stanju da *natrnta* pravo na štab« (Prvi snijeg,
168). Dijalektizam *natrntati* znači nabasati, neobazrivo naići na, upasti u klop-
ku, izražava potpunu nespretnost i naivnost partizana Miketića, a svojom eks-
presivnošću i sočnošću evocira sirovi seljački govor govornog lica, tj. parti-
zana seljačkog porijekla, koji živi partizanskim životom i izražava se seljač-
kom leksikom. Ova riječ ima pejorativno značenje i označava raznovrstan
sastav partizanske vojske. Izražajna snaga ovog izraza nalazi se u tome što
on izričito ističe trenutak iznenadnog i tragičnog susreta s opasnim neprija-
teljem, susreta koji nastane zbog nedostatka dovitljivosti i nespretnosti, a na-
lazi se i u njegovoj evokativnoj funkciji slikanja junaka koji govore sirovim i
svježim seljačkim jezikom.

Pomoću dijalektizama Lalić izražava i psihološka stanja svojih junaka. Psi-
hološka slika Lada Tajovića prerasta u opštu sliku samoće čovjeka. U Lelej-
skoj gori stabla i panjevi i sva mrtva priroda uvećavaju njegove samotničke
muke. Našavši se u potpunoj izolaciji od svijeta ljudi, u šumskoj pustinji, on
se nalazi u situaciji u kojoj sve djeluje na njega ubitačno. U takvoj situaciji
dani mu liče na praznine. Svakodnevni samotnički život pretvara mu dane u
čudne, blijede, kao nakrivljene i izvrnute prazne prostore vremena: »Prošao
je *ćoravi* patak petak, za njim subota šašava rabota, ako se ne varam danas
je nedjelja, a ništa joj ne bi falilo kad bi se zvala prosto *kevelja*. Čak bi bilo
bliže istini – iskrivljena krivorepa – i svi bi dani, u vezi s njom, mogli da do-
biju tačna imena. Ono sjutra bi bio *pokeveljik*, prekosjutra *baksuzak*, pa bije-
da, pa *čerečnjak* da čovjek ne zna šta ga čeka na ovom svijetu krivo nasade-
nom« (Lelejska gora, 190). Riječju *ćoravi* (slijepi) pisac kazuje da se radi o
danu koji je Lado Tajović doživio ne osjetivši da je bio dan. To je figurativan
izraz, a ima i funkciju slikanja Lada Tajovića koji je pod jakim utjecajem
narodnog života i narodnog jezika. Ova je riječ inače rasprostranjena na široj
teritoriji štokavskog dijalekta, ali ima književnu zamjenu (riječ slijep), te
ostaje kao dijalektizam. Osnovno značenje riječi *kevelja* kazuje ružnu, bijed-
nu i maloumnu osobu, a Lalić je upotrebljava u figurativnom značenju da bi
izrazio neizdrživu dosadu usamljenog junaka svog romana, dosadu koja ga do-
vodi do nesvjestice i ludila, do strahovite mržnje prema tim njegovim

praznim i dosadnim danima i prema praznom životu u šumskoj usamljenosti. Ova riječ živi isključivo u vasojevičkom govoru, a piscu služi kao stilističko sredstvo vezivanja junaka romana za sredinu. Riječ pokeveljnik dijalekatska je složenica čije se značenje razlikuje od značenja riječi kevelja samo prefiksom po, koji modifikuje značenje riječi kevelja u tom smislu što označava posteriornost, i to neposrednu. To znači da riječ pokeveljnik označava dan koji nastupa poslije nedjelje, tj. ponedjeljak. U lokalnom govoru označava osobu koja je ružnija i odvratnija od drugih osoba koje su slične. Njome se izražava stanje čovjeka u samoći kome su svi dani jednolični tako da mu svaki slijedeći liči na prethodni. Svi ovi dijalektizmi funkcionišu kao izrazi saživljenosti Lalićevog junaka Lada Tajovića s lokalnim uslovima života i s govorom sredine. Tako morbide slike samoće daju himničku snagu kolektivu, slike koje dijalektizmi, kao poetski izrazi, osvjetljavaju kao neprirodno stanje čovjekove izolacije od kolektiva.

Kao što iz navedenih primjera vidimo, Lalić najčešće upotrebljava dijalektizme u upravnom govoru. Ponekad pisac upotrebljava dijalektizme i u neupravnom govoru. To znači da se u leksičkom pogledu približava i podudara s jezikom svojih junaka. Lalićevi dijalektizmi su, velikom većinom, pejorativne riječi koje imaju jako izraženo pejorativno značenje jer su upotrijebljeni izrazito za karakterizaciju pripadnika okupatora i drskih izdajnika. Pisac stvori scenu kojom se slika zvjerstvo okupatora i njegovih slugu, pa dijalektizmima gorko ismijava i oštro ističe njihove varvarske postupke. U jednom piščevom opisu vidi se kako fašistički karabinjer Akile Pari zapovijeda svojim plaćenicima da izgledaju što suroviji i zvjerskiji nad poginulim partizanima u trenutku kad ih on fotografše razdražen i ohološću ponesen: »U rukama mu je fotografski aparat, prisionio ga je uz oguljen kukasti nos, nišani kroz staklene kružice i ružnim glasom *kakariže* kako ko treba da stoji i šta da čini. Tumač s italijanskog jezika prevodi njegova kratka uputstva: naježite se, *nadreljite se*, treba strašno da izgledate, treba neko nožem – zar niko nema bajonet« (Hajka, 380–381). Prvi dijalektizam *kakariže* (kvoca) podrugljiv je izraz za jezik italijanskog karabinjera koji se po glasu poredi s kokošnjim kvocanjem; to je metaforičan dijalektizam kojim se slika karabinjerovo zapovijedanje. Riječ je onomatopejskog porijekla i upotrebljava se isključivo u istočno-crnogorskom dijalektu. Drugi dijalektizam (*nadreljite se* = napraviti se strašnim, narogušiti se) dijalekatski je prevod s karabinjerovog jezika, a to je izraz kojim se predstavlja grubost, surovost i primitivna i nasilnička pojava fašističkog okupatora. I ova se riječ upotrebljava samo u istočno-crnogorskom dijalektu. Njom se indirektno karakteriziraju četnici, kao okupatorova plaćenička vojska, koja je za ličnu korist žrtvovala svoj moral srljavući u izdaju. Oba dijalektizma ekspresivno izražavaju karakter i lik okupatorovog vojnika i njegovih slugu.

Neke dijalektizme pisac upotrebljava da istakne opasnu situaciju u koju zapadne neka od njegovih ličnosti. Opasna situacija je predstavljena kao posljedica patnje usamljenog i prognatog čovjeka koji želi da se približi naselju, pri čemu bježanje iz šumske pustoši i boravak blizu naseljenog mjesta izaziva opasnost po njega: »Ali ako ja ostanem na toj livadi između dvije šume, tu gdje sam se *napenatio* blizu sela . . . gdje svaki đavo može da me vidi« (Lelejska gora, 170). Dijalektizam *napenaliti* se (nadnijeti se) označava opasan položaj u koji je upao junak romana, opasan zato što se nalazi na mjestu gdje ga protivnik može lako otkriti. I ovaj dijalektizam upotrebljava se samo u istočno-crnogorskom dijalektu i, kao i prethodni, funkcioniše kao evokativan izraz sredine i ratnog vremena u njoj.

Drugi dijalektizmi služe piscu kao pejorativni izrazi za karakterizaciju raznih ličnosti. Galjo je, na primjer, strašljivac koji lični život i varljivu sigurnost uvijek stavlja iznad interesa narodne borbe, kukavica je i dezorijentisan mlad čovjek čiji lik pisac predstavlja njegovim mlitavim hodom, a pomoću riječi Lada Tajovića: »Provuče se između dva žbuna, *odgavelja* kući« (Lelejska gora, 328). Riječ *odgaveljati* (mlitavo otići) pejorativan je izraz kojim se izražava odvratnost prema slabijima i kukavicama i bijedan položaj čovjeka koji smatra da je samobitno življenje važnije od ljudske odlučnosti i žrtvovanja za društvo.

I najzad uzimamo dijalektizam *prevegariti*. Značenje ovog glagola (kao i njegov oblik) razvilo se iz značenja riječi *vega* što znači: mršavo i bolesno pseto koje se jedva kreće. Značenje glagola *prevegariti* trebalo bi da znači: učiniti vegom. Kad se primijeni na osobu, mora da znači: pretući nekoga tako da postane nemoćan i ružan da liči na bolesno ili prebijeno pseto. Međutim pejorativno značenje je pojačano tako što u Lalićevom tekstu znači: ubiti. Riječ je upotrijebljena u upravnom govoru, u sceni o opštoj navali naoružanih gonilaca koji viču: »Bravo! Bravo! *Prevegari* ga« (Hajka, 338). Dijalektizam *prevegari* podrugljiv je izraz koji se upotrebljava kao indirektna osuda zvjerskog postupka prema čovjeku i kojim se razgolićuje surovost vasojevićkog seljaka kao četnika.

To su leksički dijalekatski elementi Lalićevog jezika. Ali njegov jezik, upravo jezik njegovih ličnosti, ima i fonetske dijalekatske elemente. Riječi s ovakvim dijalekatskim crtama ima oko dvije stotine devet. Najviše ih ima u »Zlom proljeću« i u prvom i drugom izdanju »Lelejske gore«, pa onda u »Svadbi« i zbirci pripovijedaka »Prvi snijeg«. To nam pokazuje činjenicu da se pisac u tim trima romanima najviše služio fonetskim evokativnim izražajnim sredstvima. No ta djela sadrže najviše ne samo fonetskih nego i leksičkih evokativnih izražajnih sredstava. Sva se ta fonetska sredstva evokacije nalaze u upravnom govoru i isključivo služe za tipizaciju seljaka i drugih ličnosti s teritorije istočnocrnogorskog dijalekta. Pošto se radi samo o jezičkoj tipiza-

ciji ličnosti kojom se kreira lokalni i pokrajinski ambijent, smatramo da je dovoljno da navedemo nekoliko primjera s tim fonetskim činjenicama. Pri tom se mora imati u vidu tipizaciona funkcija tih dijalekatskih crta u jeziku Lalićevih ličnosti, a isto tako i izražajni efekat kreacije ambijenta i lokalnog kolorita.

»Ada moj jaki prijatelju, šta li će to *bit*« (S, 178); »Ama ne baš tako, 'tio sam *reć*« (S, 193); »*Smudnut* će ono malo jada oko ceste« (Raskid, 77); »Sad će *vidjet* kako se mre baš od straha« (H, 347); »nego ćete uskoro *čut* kad zadžarakaju naše mašinke po crnogorskim čukama i crvena zastava će se *razvit* tamo« (PS, 38); »više nigdje neću poći s tobom ako mi mogne *bit*« (Na mjesecini, 114); »Otiđi, *ajd*, slomi vrat« (NM, 146); »*Vid*, kako je vješto smislio« (S, 122); »Ne *bjež*, kurvo, no pričekaj!« (ZP, 90); »*Čut*, dreknu Boračić« (R, 34); »*Sklon* se s puta!« (H, 424); »A govor *mož* držat, to se traži« (S, 316); »Znaš čovjeka, *al* ne zna on tebe« (PS, 16); »Da je htio za pare *il* za nešto drugo« (ZP, 285); »*Nit* je ko dobio ni izgubio« (ZP, 267); »*Il* u goru *il* u vodu, mjesta *mi* ovdje nema« (H, 32).

»Goru na sebe, goru *fataj*« (PS, 238); »Šćepali Bugari i *kćeli* da joj uzmu obraz« (NM, 124); »Dragi moj družo Raško, srećno *živijo*« (PS, 37); »*Daklem*, vide oni« (S, 86); »E pa, sad sam opkoljen i *ozgor* i *ozdolj*« (S, 151); »Ranjen je *daklem*, treba ga dimom *daklem*« (Lelejska gora, 208).

Gubljenje konsonanata: »Vi, kaže, *ranite* i krijete Martina s društvom« (PS, 236); »A dok se *ljev* ispeče« (PS, 30); »a ne bi bila šteta i da *opanu*« (S, 154); »*Ajde* koplja ste polomili« (204); »*Oće* da izjednači svijet« (ZP, 63); »Tvoji *maniti* psi bi ovom mrtvom ovdje oči izvadili« (H, 263); »Ranjen je onaj manji, *ramlje*, *ramlje*« (H, 402); »Na glatkoj bijeloj površini taj trag je *rapav*« (PS, 149); »Strahovao je da ga u tom neredu ne *spopanu* stari znanci« (NM, 153); »Stalno prašti *šinda* na kući« (H, 403); »Najzad su se našli neki pismeni ljudi, begovi, *odže* i trgovci« (H, 200).

Haplologija i kontrakcija: »Ček, ček, crvendaću, *nej* daleko« (PS, 179); »*dako* mu moje tijelo pomogne« (ZP, 192); »*Aj* u njihovo zdravlje, *aj* u zdravlje!« (ZP, 254); »Vojo, evo uzmi cigaru, *čoče* božij« (R, 90); »*Ajmo* kod njega« (LG, 474).

Jotovanje: »Sigurno su raspravljali o nekoj *poćeri* na tebe« (PS, 70); »Zakorela krv, ulijepilo se brašno, nagrd se *učinjela*« (PS, 236); »Nije *poludela*, a za nju bi i to bolje bilo« (NM, 124); »Šta se uradi od onakve mrč-*devojke*« (NM, 124); »Nijeste pljačkaši, *vidi* boga ti« (S, 59); »I zamalo mi *onde* presudiše« (S, 153); »Pala muva na *mededa*« (H, 372); »Oj *devojko*, oj *devojko*, vareniko vruća« (L, 286–287). Kao što se vidi, radi se samo o najnovijem jotovanju.

Prema svemu ovome vidimo da dijalektizmi u Lalićevim djelima imaju evokativnu izražajnu funkciju. Oni mu služe za slikanje sredine u kojoj žive ju-

naci djela i u kojoj ispoljavaju svoju aktivnost. Snagom svoje evokativnosti i izražajnosti oni dočaravaju nosioce mentaliteta sredine i njenog načina života i shvatanja.

Upotreba dijalektizama u upravnom govoru predstavlja leksikološku transpoziciju koja je umjetnički funkcionalna jer je pretežno upotrijebljena u upravnom govoru, tj. u govoru ličnosti djela. Lj. Jonke za takvu upotrebu dijalektizama u umjetničkom djelu kaže: »U pripovjedačkom djelu jasno se razlikuje piščev jezik od jezika njegovih lica koji može sadržavati i individualne i dijalektalne, pa i šatrovačke izraze« (Književni jezik u teoriji i praksi, 1. izd., str. 15).

O VEZNIKU NAKON ŠTO I PRIJEDLOGU NAKON

Božidar Pavleš

Čitajući nedavno roman Jože Horvata »Ni san ni java« (Naprijed, Zagreb, 1958) naišao sam i na ovu rečenicu: *Ako nije uznemirena poslije hica, divljač ranjena u trbuh brzo legne da olakša boli, i tu obično ugine, pet-šest sati nakon što je pogodena.* (102. str.) Poslije sam, pažljivo čitajući dalje, našao još tri rečenice u kojima dolazi *nakon što*: *Toga si orla ubio – onako usput – vraćajući se jednog jutra u lugarnicu nakon što si lovio jelene.* (114) *Još nekoliko sati nakon što je čovjek prošao prosjekom, divljač to osjeti.* (130) *Nakon što je tu na ribnjaku razgovarao s Nikolom, otišao je skretničar u Lopočevac.* (185)

Kao što vidimo, u svim tim primjerima dvočlani veznički izraz *nakon što* upotrijebljen je kao vremenski veznik. O tome treba svakako reći nekoliko riječi, iako nam u Horvatovim rečenicama na prvi pogled izgleda sve u redu. Uostalom, nije to jedini vremenski veznik s kojim treba biti oprezan: *pošto* se često, nepravilno, upotrebljava u uzročnoj službi mjesto samo u vremenskoj, a u kajkavaca nije dovoljno razvijen osjećaj za različna značenja veznika *dok* i *kad*.

Još je N. Andrić u svome »Braniču« (Zagreb, 1911) nazvao spoj *nakon što* vrlo pogrdno »krparijom«, koja se – zajedno sa sličnim spojem *iza kako* – sve više širi na račun »lijepog i određenog temporalnog veznika *pošto*«. U Maretićevu »Jezičnom savjetniku« (1924. g.) proglašen je veznik *nakon što* pogreškom, te se mjesto njega također preporučuje veznik *pošto*. Ako se o tom pitanju informiramo još i u suvremenim gramatičkim priručnicima, vidjet ćemo da ni u jednome od njih nećemo naći *nakon što* naveden kao vremenski veznik, unatoč tome što je njegovo prodiranje u obični govorni jezik, pa i novinarski, nesumnjivo. Evo nekoliko primjera iz dnevne štampe: